

Синоверська Т. І., ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ «ЖОРСТОКЕ ПОВОДЖЕННЯ З ТВАРИНАМИ» В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВОЇ МОВИ

На даний час в Україні досить гостро стоїть проблема притягнення до кримінальної відповідальності осіб, які вчинили жорстоке поводження з тваринами. Проте для того, щоб розробити ефективний механізм розслідування даної категорії справ, потрібно для початку дослідити саму сутність поняття «жорстоке поводження з тваринами».

Насамперед законодавче визначення даного поняття міститься у ст. 299 ККУ жорстоке поводження з тваринами, що відносяться до хребетних, у тому числі безпритульними тваринами, що вчинене умисно та призвело до каліцтва чи загибелі тварини, а також нацьковування тварин одна на одну чи інших тварин, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, а також поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій [1]. В цій статті жорстоке поводження розглядається як спосіб вчинення суспільно небезпечного діяння.

У правничій літературі можна знайти різні визначення вказаного поняття, сутність яких у кримінально-правовому значенні можна звести до одного: як «об'єктивно не вимушене спричинення тваринам болю, фізичних страждань, вчинене з хуліганських чи корисливих спонукань, або із застосуванням садистських методів чи в присутності малолітніх і потягло їх загибель, знівечення» [2, с. 76–78].

У найзагальнішому вигляді саме поняття «жорстокість» одні науковці характеризують як «безжалісну, грубу поведінку, яка завдає фізичних і психічних страждань» [3, с. 72], інші, як лютість, нелюдність, садизм, варварство, звірство, шкуродерство [4, с. 137–138] У зв'язку з цим розроблено кілька підходів з приводу з'ясування змісту досліджуваного поняття. Один із них зводиться до того, що жорстокість – це крайня суворість, безжалісність, нещадність [5, с. 63].

Крім юридичного тлумачення, в психологічній літературі існує низка трактувань поняття «жорстокість», які близькі до суті понять «насильство» та «агресія», тому часто

використовуються як синоніми. «Жорстокість» – це прагнення заподіяти страждання людям або тваринам, яке проявляється в діях, бездіяльності, словах, а також фантазіях відповідного змісту [6, с. 16]. Таким чином, підкреслюється, що жорстокість може носити як активний, так і пасивний характер.

Тобто, під час з'ясування змісту поняття жорстокого поводження слід зазначити, що воно може вчинятися як шляхом активної жорстокості (це умисні дії, що полягають у намірі завдати тварині шкоду, яка викликає біль і страждання, так і шляхом пасивної жорстокості (шкода, що завдається шляхом навмисного нехтування своїми обов'язками по догляду за тваринами і викликає тривалі страждання тварини).

Окрім цього зважаючи на конструкцію ст. 299 ККУ, у ній законодавець до жорстокого поводження відносить і нацьковування тварин одна на одну, тобто це дії, спрямовані на те, щоб примусити битися, кусатися, іншим чином змагатися тваринам між собою. На практиці в житті, такі дії називають «бої тварин» – форма жорстоких азартних ігор з використанням тварин (собачі, півнячі, перепелині бої тощо), під час яких тварини отримують каліцтва або гинуть.

Ще однією важливою умовою прояву жорстокого поводження в даному складі злочину, є те, що вона може вчинятись тільки умисно, тобто винна особа усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння та передбачає його наслідки, тобто розуміє, що своїми діями чи бездіяльністю вона завдає фізичних страждань тварині, які можуть призвести до тілесних ушкоджень чи смерті, та завжди бажає діяти саме в такий спосіб.

Також варто звернути розглянути зміст поняття особлива жорстокість, яка є кваліфікуючою ознакою даного злочину. Особлива ж жорстокість відповідно до судової практики відрізняється тим, що потерпілому завдаються особливі страждання, які можуть проявлятися у формі численних побоїв, мучення, катування, мордування тощо.

З вище вказаного можна сформулювати таке визначення: жорстоке поводження – це умисне, безжальне діяння, або їх комплекс, яке спрямоване проти тварини і характеризується такими методами впливу на організм, в результаті яких заподіюється шкода життю, здоров'ю тварини.

Що стосується визначення поняття «тварини», то саме по собі, воно є досить широким, проте ст. 299 ККУ більш конкретизує, і вказує на поняття «тварини, що належать до хребетних», а саме – це здатні рухатися і відчувати живі

організми, які мають спинний хребет, утворений ланцюгом кісток або хрящів, що йде вздовж спини і містить у собі спинний мозок. Здавалося б, це ті, які мають кістковий хребет, головний та спинний мозок, кровоносну та нервову систему та належать до класу хребетних, – ссавці та птахи. Але у ст. 3 Закону України «Про тваринний світ» 13.12.2001 № 2894-III поняття хребетних тлумачиться ширше (це риби, земноводні, плазуни, птахи, ссавці та ін.), хоча судова практика відносить до таких тварин лише ссавців та птахів.

В Законі України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 року № 3447-IV міститься таке визначення поняття «тварини», а саме – це біологічні об'єкти, що відносяться до фауни: сільськогосподарські, домашні, дикі, у тому числі домашня і дика птиця, хутрові, лабораторні, зоопаркові, циркові [7].

Тобто фактично виходячи з визначення поняття «тварини», поданих у різних нормативно-правових актах, предметом такого складу злочину можуть бути як дикі тварина, так і свійські чи сільськогосподарські. Не мають кримінально-правового значення наявність або відсутність у таких тварин господарів, їх перебування у стані природної свободи чи в неволі, господарське призначення, стан організму тощо.

Підсумовуючи сказане варто також зазначити, що п. 10 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про захист тварин від жорстокого поводження» від 21.02.2006 року № 3447-IV зазначається дещо відмінне від кримінально-правового визначення жорстокого поводження з тваринами: знущання над тваринами, вчинене із застосуванням жорстоких методів або з хуліганських мотивів, а також нацькування тварин одна на одну, вчинене з хуліганських чи корисливих мотивів. Тобто у цьому нормативно-правовому акті було розширено поняття тварин, шляхом віднесення до нього хребетних та безхребетних. Зважаючи на очевидну невідповідність такого положення кримінальному законодавству, поняття жорстокого поводження з тваринами, визначене Законом України «Про захист тварин від жорстокого поводження», підлягає уточненню вказівкою про те, що знущання відбувається щодо хребетних тварин.

Виходячи з вище викладеного, та зважаючи на диспозицію ст. 299 ККУ можна сформулювати таке визначення поняття жорстокого поводження з тваринами – це умисне діяння (активне чи пасивне), яку полягає у спричиненні тваринам фізичного болю, страждань, мучень, яке вчиняється із хуліганських чи корисливих

мотивів та яке призвело до каліцтва чи загибелі тварини, публічні заклики до вчинення діянь, які мають ознаки жорстокого поводження з тваринами, поширення матеріалів із закликами до вчинення таких дій, а також вчинення таких дій у присутності малолітнього чи неповнолітнього, групою осіб, або вчинені з особливою жорстокістю чи активним способом.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Китаева В.Н. Животные и преступления: уголовно-правовое и криминалистическое исследование / В.Н. Китаева. – Иркутск : Изд-во БГУЭП, 2010. – 284 с.
3. Сташис В.В. Преступления против личности в УССР и судебной практике / В.В. Сташис, М.И. Бажанов. – Х., 1981. – 216 с.
4. Словарь синонимов русского языка. Ок. 9000 синонимических рядов / под ред. Л.А. Чешко. – Изд. 5-е, стереот. – М.: Рус. яз., 1986. – 600 с.
5. Авдеев М.И. Преступления против личности и уголовно-правовая терминология / М.И. Авдеев // Правоведение. – № 2. – 1979. – С. 89–93.
6. Антонян Ю. М. Преступное поведение и психические аномалии / Ю. М. Антонян, С. В. Бородин; [под ред. В. Н. Кудрявцева]. – М.: Спартак, 1998. – 215с.
7. Про захист тварин від жорстокого поводження: Закон України від 21.02.2006 року №3447-IV URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3447-15>.

Богданова М. П., аспірант наукової лабораторії з проблем кримінальної поліції Національної академії внутрішніх справ

МОВЛЕННЯ КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО НАУКОВЦЯ

Останнім часом до активного вжитку фахівців увійшло слово *компетентність*, споріднене зі словом *компетенція*, похідним від латинського *competentia*, що означає коло питань, у яких людина добре обізнана, має знання та досвід. Популяризація обох термінів (і компетенція, і компетентність) пов'язана передусім зі зміною освітньої парадигми із «освіта на все життя» на «освіта (навчання) протягом усього життя», із